

El Pla de Sant Jordi. Notes històriques (Segles XIII-XVI)

RAMON ROSSELLÓ

Una ampla zona que envolta l'actual poble de Sant Jordi, arribant fins a la mar, va esser coneguda, segles enrera, com a Pla de Catí. Aquest és un topònim molt antic datat ja en el segle XII. Un llibre on es conta la conquesta de Mallorca feta pels pisans-catalans, l'any 1114, diu que les tropes desembarcaren a un lloc anomenat Catins.¹ L'historiador Miquel Barceló afegeix que en aquest lloc hi va néixer Abu Tammam al-Qatini (393-466/1003-1074), filòleg, literat i poeta que visqué a Dènia. El Prat de Catí (molt probablement de l'arrel àrab *q.t.n.*, habitar, *qatin* significaria lloc habitat) és el nom que se li dona sistemàticament a l'avui Prat de Sant Jordi a tota la documentació dels segles XIII-XV.²

En el repartiment de terres fet després de la conquesta catalana de l'any 1229, la zona de Catí va correspondre a diversos senyors. L'historiador Josep M. Quadrado diu: "Comprendía la mitad perteneciente al soberano y a sus porcioneros la tierra de Morian y la tierra de Catin, nombre que llevó algun tiempo el Pla de Sant Jordi".³ I el còdex català del llibre del repartiment cita tres vegades aquest nom: "E en aquesta part del Senyor Rey és terra de Morian. E la terra de Catin Huamin Huamata". "E d'aquella terra de Morian. E d'aquella terra de Catin Meyahozo a la carrera de Sixneu. E del riu lo qual és dit Abquadadia envés garbí. E a la mar". "E torna a la carrera de Sixneu. E ab los orts Dabnazar. E ab Catin".⁴

L'Església.

Consta l'existència d'una església o capella en el Pla de Catí, almanco des del segle XIV, la qual és citada a alguns testaments de l'època, ja que els testadors li assignaren alguna almoina o obra pia. La dona Saura Rosselló,

¹ Jaume VIDAL ALCOVER, *El Llibre de Mallorca. Liber Maiolichinus o Maiorichinus* dins el llibre *Mallorca. La primera conquesta cristiana el 1114, cent anys abans de la de Jaume I*. Barcelona 1979.

² Miquel BARCELÓ, "L'Avenç", 25 de març de 1980 pàg. 72.

³ José M. QUADRADO, *Historia de la Conquista de Mallorca*. Palma 1850 pàg. 514.

⁴ Ricard SOTO, *Còdex català del llibre del repartiment de Mallorca*. 1984 pàg. 213-215.

muller del noble Sanç de Mallorca, germanastre del rei Jaume III, en el seu testament fet el mes de juliol de 1342 assignà 5 sous a l'obra de l'església de Sant Jordi del Pla de Ciutat.⁵ En el testament de la seva filla Esclarmonda (1370) també se cita l'església de Sant Jordi.

El mes d'agost de 1334, la dona Maria, muller de Pere Julià, paraire ciutadà, en testament deixà 6 diners a Sant Jordi del Pla de Catí.⁶

El mes de maig de 1339, la dona Caterina, muller de Pere de Sant Celedoni de Muro, deixà 6 diners a dita capella.⁷

Dia 8 de juliol de 1361, des del Bisbat de Mallorca es concedia llicència al procurador de la capella de Sant Jordi per captar almoines, amb 40 dies d'indulgència. Semblant llicència, tenia l'any 1399 el procurador Bartomeu Mariner.⁸

Devers l'any 1386, Nicolau Segura va fundar en aquesta capella un benefici eclesiàstic que, dos anys després era servit per Nicolau Jordi, el qual, dia 19 de desembre era ordenat d'acòlit.⁹

Per ordre del rei Joan I, l'any 1395, tots els preveres i beneficiats de Mallorca havien de capbrevar els béns eclesiàstics que posseïen a l'illa per raó dels seus càrrecs. Aquesta ordre va tenir efecte el 1404, en temps del rei Martí. El fragment referent a Sant Jordi diu així: "Yo Nicholau Coltaller prevera obtinent lo beniffet instituït en la capella de Sent Jordi del Pla de la Ciutat de Mallorca per en Nicholau Segura quondam, en lo mes de juny, XVIII anys són passats, denunciay... que en l'any de la Nativitat de Nostre Senyor M CCC XCV a XVIII de noembre que fo feta avinensa per lo senyor Rey en Johan de bona memòria ab lo dit clero, yo possehia e reebia per rahó del dit beniffet e ara posseesch e reeb les rendes e censes següents": 20 lliures que fa Jaume Llobera per 400 lliures que deu per raó d'una vinya en el dit Pla, al camí de Montuiri, que fou de dit Segura.¹⁰

El mes de febrer de 1536 es produïa un altercat davant el Vicari General entre Nicolau Ferrer, administrador de l'heretat de Macià Ferrer, i Onofre Fiol, obrer de l'església de Sant Jordi; aquest demanava a aquell 2 quarteres i 3 barcelles de blat que feia per servitud del prevere que celebra a dita església.¹¹

En temps del bisbe Diego de Arnedo, reformador de la Diòcesi mallorquina, dia 24 d'abril de 1562, des de la Cúria eclesiàstica es concedia llicència a Miquel Joan Gayà per servir la capella o església del Pla de Sant Jordi.¹²

Els historiadors Dameto, Mut i Alemany, en la seva Història de Mallorca, diuen: "A más de las casas de campo, hay en el término de la ciudad algunas

5 Arxiu Regne Mallorca còdex 91 f. 58.

6 Lorenzo LLITERAS, *Artá en el siglo XIV*. Mallorca 1971 pàg. 344.

7 ARM prot. Miquel Terriola T-401 f. 32 v.

8 Arxiu Diocesà de Mallorca Colacions 1360-63 s. f. i Colacions 1399-1400 f. 14.

9 Juan ROSSELLÓ, *Liber ordinationum Ecclesiae Maioricensis* I 1377-1390. Palma 1983 pàg. 94.

10 ARM Capbreu d'En Manresa RP 2.006 f. 277 v. Ho publica resumit Bartomeu GUASP, *Fienes eclesiásticas en la Seo Mayoricense. Algunos beneficios extraordinarios (siglos XIII y XIV)*, "Analecta Sacra Tarraconensia" 34 (1962), 259.

11 ADM Provisions 1534-38 s. f.

12 ADM Comuns 5 f. 27.

aldeas, que acá por tener iglesia con su cura, llamamos parroquias rurales, y son Marratxí y San Jorge".¹³

Les aigües del Prat.

Dins el terme de Catí hi havia una zona d'aigües que causaven malalties i d'altres inconvenients. Diverses vegades es va intentar la dessecació. Dia 2 d'abril de 1321, el rei Sanç escrivia al seu lloctinent de Mallorca, Dalmau de Banyuls, referent al fet que els jurats i prohoms de Ciutat li havien exposat que es podria dessecar l'aigua del Prat de Catí per unes 1.500 lliures, des del pas anomenat d'En Segarra fins a la mar.¹⁴ Sembla que tot va quedar tal com estava, i les obres no tingueren efecte fins a un temps més recent.¹⁵

S'Aranjassa.

Referent a aquesta alqueria he trobat molta documentació. Ja l'any 1247 trobam que Joan d'Hospital estableix a un tal Seva una alqueria i dos horts que tenia a Alanjassa. El mes d'agost de 1240, Ramon de Cardona i muller Ramona varen vendre a un tal Eimeric la meitat de l'alqueria Alienjassa Zoboach, situada en el Prat de Catí; es diu que el comprador ja té l'altra meitat adquirida a Arnau Vilarodona.¹⁶

L'alqueria Alanjassa havia estat propietat de l'orde de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem, que la va cedir al Rei de Mallorca.

Dia 13 de setembre de 1315, se signà una concòrdia entre el rei Sanç i el bisbe de Mallorca, Guillem de Vilanova, sobre la jurisdicció en causes criminals. El rei cedia al bisbe l'alqueria Alanjassa amb totes les cases, possessions, vinyes, terres, aigües, pastures i vaixelles vinàries, a més dels delmes sobre l'alqueria. D'altra banda el rei assignava al bisbe 80 lliures anuals que havia de rebre sobre la lleuda de la Ciutat de Mallorca; l'acta fou signada pel notari Llorenç Plasensa.¹⁷

Però alguns anys després, el 1318, els procuradors reials, en els seus llibres de comptes anotaven les "rebudes" de les rendes dels llocs que foren del Temple, i escriuen: "Item de diverses persones per cens que fan per diverses possessions que han en el terme de la alqueria d'Alenjassa", 7 lliures, 3 sous i 6 diners. I el 1323, de manament de Nicolau de Sant Just, tresorer reial, dits procuradors de Mallorca pagaren 6 lliures, 6 sous i 6 diners a Bernat de Gostemps "per diverses obres que'l dit Bernat avia fetes en la alqueria d'Alenjassa en lo temps que ho procurava per lo senyor Rey". "Item pagàrem

13 Juan DAMETO, Vicente MUT, Gerónimo ALEMANY, *Historia general del Reino de Mallorca II* Palma 1840 pàg. 29.

14 ARM LR 6 f. 92.

15 Vicente M. ROSSELLÓ VERGER, *El Prat de Sant Jordi y su desecación*. Palma 1959.

16 ARM ECR 343 f. 232 v. i 276 v.

17 Arxiu Capitular de Mallorca perg. n.º 13.789.

al dit Bernat de Gostemps per esmena e satisfacció de IIII meses que devia tenir l'alqueria damunt dita d'Alanjassa e hom liurà al senyor Bisbe de Maylorches abans de temps III lbrs.”¹⁸

Dia 21 de maig de 1390, Bartomeu Jordi, bracer de Mallorca, reconeixia que Pere Maseres, sots-collector apostòlic de les províncies de Tarragona i Saragossa i Regne de Mallorca, li havia pagat 6 lliures mallorquines, part d'una quantitat més gran que li devia fra Pere de Cima, bisbe de Mallorca, ara difunt, com a sou per vigilar i pasturar les ovelles i moltons de l'alqueria Alanyassa, annexa a la mensa episcopal.¹⁹

D'orde del governador, dia 13 de maig de 1429, es publicava una crida manant “a tot hom e tota persona de qualsevol ley, condició o stament sie, no gosen pasturar nagunes pastures ne teyar o fer teyar lenyas negunes ne cullir jonchs ne cassar ne fer cassar de carnestoltes fins a Sent Miquell casses nagunes axí de pèl com de ploma en lo rafal del honrat en Galceran Fuster, ciutadà de Mallorca, lo qual ha e possehex en lo pla de la Ciutat asats prop la Alenjasse, sots pena de XXV lbrs.”²⁰

De 1364, 1373 i 1379 són tres cartes del rei Pere on consta enfranquí el rafal anomenat d'En Cassà, contigu a l'Alanjassa, a favor del Bisbe de Mallorca i capítol de canonges, amb la condició que el Bisbe havia d'instituir un benefici a la Seu, dotat en 30 lliures, i el beneficiat cada any havia de celebrar 12 misses, una cada mes, de les quals, 4 serien a honor de Maria, 4 del Sant Esperit i 4 de Sant Jordi, resant per la prosperitat del Rei mentres visqui, i per la seva ànima i els fidels difunts, després de mort. Per aquesta amortització el Rei va rebre del Bisbe 100 rals d'or.

Cent anys després, dia 6 de desembre de 1492, el rei Ferran escrivia al procurador reial de Mallorca dient que Bartomeu Caldentey, prevere i mestre en Sagrada Teologia, havia exposat que el rei Pere “alodià e enfranquí una possessió vulgarment dita rafal d'En Cassà, de cert censal alodial que feya a la reyal Cort. E après aquella axí enfranquida lliberament amortitzà e uní amb una altra possessió appellada la Alanjassa, pertanyent a la mensa episcopal del dit Bisbe de Mallorques ab la condició, emperò, que sobre lo dit rafal fossen per lo dit bisbe carregades trenta liures o trenta reyls d'or censals e perpetuals e aquells o aquelles assignades a un benefici sacerdotal lo qual lo dit Bisbe fos tengut e obligat dins dos mesos fundar e instituir en la Seu de Mallorques”. Fou fet així. Després succeí que el Bisbe i successors concediren el benefici “a criats e servidors seus per no haver-los a pagar les dites trenta liures censals”. Dit Caldentey té aquest benefici i demana les 30 lliures que li corresponen. El Rei mana al procurador reial s'informi del cas i dels pactes i condicions que foren signades aleshores.²¹

Dins el terme de l'Aranjassa hi havia altres alqueries com l'anomenada Rul. L'any 1246 Joan de Sabadell reconeixia que Ramon de Sabadell tenia la meitat de l'alqueria Rul, en el terme de Catí, en la porció de l'Ardiaca de Barcelona.

18 ARM RP 3.038 f. 26 v. RP 3.039 f. 4 i 35.

19 Arxiu Catedral Barcelona, Cisme Occident perg. n.º 374.

20 ARM AH 423 f. 85.

21 Arxiu Corona Aragó reg. 1.432 f. 18; reg. 1.440 f. 110; reg. 3.622 f. 82 v.

El 1251, Pere Figuera va establir la meitat de l'alqueria Rul a Domingo Albornar i Ferrera Madriyat, els quals havien de satisfer la sisena part dels fruits, exceptuant l'hortalissa; confronta amb l'honor que fou de Berenguer de Palaüet, honor de Pere Terrades i camí públic. L'any següent, Ramon de Sabadell i muller Maria, juntament amb els seus fills Bernat i Maria, varen vendre a Pere Figuera la meitat de l'alqueria Rul per preu de 105 sous reials de València, la qual es troba situada en el terme de l'Alanjassa. El 1258, Bernat Buadella d'una part i Pere Figuera de l'altra, feien divisió del rafal Rul i els seus honors.²²

Son Orlandis.

Abans era una alqueria anomenada Beniatzabei, i va estar vinculada amb la Casa reial mallorquina. L'any 1299, Ferrer de Rosselló, conseller reial, el qual aconseguí alguns privilegis i franqueses dels reis de Mallorca, va comprar aquesta alqueria als marmassors del testament de Berenguer Castelló. La va heretar la seva filla Saura Rosselló, casada amb el noble Sanç de Mallorca, germanastre del rei Jaume III. Quan el rei Pere el Cerimoniós s'apoderà del Regne de Mallorca, aquesta família, com a partidària de Jaume III, va esser perseguida i en una valoració dels béns de l'esmentada Saura, aquesta alqueria apareix estimada en 750 lliures.²³ De totes maneres va heretar aquesta alqueria la seva filla esclarmonda de Mallorca i Rosselló, casada amb Artal de Fosses àlies de Cabrera, governador que fou de Mallorca, la qual alqueria i un rafal veïnat és citada en el testament que féu dia 10 de juliol de 1370 davant Bernat Arnau, notari de Barcelona, i es diu que està situada "apud ecclesiam Sancti Georgii".²⁴ A més, rebia uns censals a Pina i Montuiri.²⁵ D'altra banda havia fundat un benefici a l'altar de Sant Pere de la Seu, que l'any 1425 fou concedit al prevere Guillem Jordi.²⁶

El 1400 tenien aquesta alqueria els germans Jordi i Pere Cardona, heretada del seu pare Antoni i aquest l'adquirí de dita esclarmonda. El 1433 la posseïa Nicolau Martí, hereu de dit Jordi Cardona.²⁷

La Casa Blanca.

Apareix citada a alguns documents del segle XV. El mes d'agost de 1491, Joan Bennassar, ciutadà reconeixia que la dona Gabriela, viuda de Joan Oliver de l'església del pla i terme de Sant Jordi, li havia donat 30 lliures per quitació de 3 quarteres de blat censals sobre un rafal situat al Pla de Catí, confrontant amb la possessió dita la Casa Blanca.²⁸

²² Arxiu Històric Nacional, Clero carp. 64 n.º 18; carp. 65 n.º 4, 5 i 14.

²³ ARM còdex 91 f. 54-58.

²⁴ Biblioteca B. March. Joaquim M. BOVER, "Misceláneas" XV f. 268.

²⁵ ACA reg. 1.427 f. 58 i 62.

²⁶ ADM Colacions 1424-25 s. f.

²⁷ ARM prot. P-229 f. 155 v. i 196 v.

²⁸ Id. P-163 f. 287.

El mes de novembre de 1446, Jaume Sala, fill i hereu de Nicolava, viuda d'Antoni Sala feia escriptura moratòria amb Arnau Marí de Santa Cília, canonge sagristà, dels vençuts de 16 lliures censals sobre la possessió Casa Blanca, situada en el Prat.²⁹

Alqueries diverses.

El mes de maig de 1270, mestre Pere de Saragossa, cirurgià, i muller Sibília varen vendre a Joan Baldric la meitat de l'alqueria Artana (el comprador té l'altra meitat), situada en la porció de Nunó Sanç, al Pla de Catí, per preu de 50 lliures reials de València.³⁰

El 1247, Bernat de Parellada i muller Bernada varen vendre a Ferrer Arnau un hort situat en el terme de Catí, porció del Bisbe de Barcelona, per preu de 35 sous malgoresos.³¹

Dia 9 de juny de 1250, Bernat de Ribera en nom del monestir de Sant Feliu de Guíxols, feia diverses donacions de censals i terres a la Seu de Mallorca, d'entre les quals se cita la meitat d'una alqueria situada en el Pla de Catí.³²

Dia 11 de maig de 1234, Ponç Hug, comte d'Empúries, establia a Bernat Guillem, sagristà de Castelló, el rafal Arraxa, terme de Catí, prop l'alqueria de Berenguer Ballester, confrontant amb via pública, alqueria que té En Verdadera en nom del Bisbe de Girona, i garriga; amb la condició que donarà mitja tasca i delme dels fruits.³³

El mes de setembre de 1232, el Bisbe de Girona feia donació al seu nebot Guillem de Torrella l'alqueria Tanca i Morell situades a Muro, l'alqueria Garrada de 3 joves situada a Catí, i altres diverses terres i molins a Muro, Sóller i a Ciutat, amb la condició que havia de fer servei de 20 cavalleries.³⁴

De 31 de març de 1230 és l'anotació de les terres que tocaren a Ferrer de Sant Martí, paborde de Tarragona, entre les quals hi ha al lloc dit Cathin 6 parellades de terra al mas anomenat Almocacat Uhara Labixendeus, vora l'honor dels homes de Barcelona, a la via pública dita Aleniassa.³⁵

L'any 1366, Simó Guillem Surriu, ciutadà de Mallorca, va vendre a Ramon Guillem Surriu 20 morabetins censals encarregats sobre un rafal situat al Pla de Sant Jordi; el preu satisfet és de 100 lliures mallorquines; confronta amb el rafal de Bernat Febrer, el del mateix venedor dit La Foradada, rafal de Pere Deuslovol i camí públic. El 1316, Arnau de Roses i muller Dolça, habitants en l'alqueria de Bernat Tolrà, al Prat de Catí, confessaven deure 30 sous a Jaumeta Guascha.³⁶

²⁹ Arxiu Vinagrella perg. n.º 2.749.

³⁰ ARM ECR 347 f. 146.

³¹ ARM ECR 343 f. 146 v.

³² J. VICH-J. MUNTANER, *Documenta Regni Majoricarum*, Palma 1945 pàg. 39.

³³ Lorenzo PÉREZ, *Corpus documental balear*, "Fontes Rerum Balearium" III, 29.

³⁴ Arxiu Diocesà Girona, pergamins Vestuari de l'Almoïna.

³⁵ Lorenzo PÉREZ, o. c. I pàg. 30, 42. II pàg. 16.

³⁶ AHN Clero carp. 69 n.º 4; carp. 98 n.º 13.

De dia 17 d'agost de 1359 és una carta del rei Pere on consta que Pere de Montsó, ciutadà, tenia una alqueria en el Prat de Catí amb un ullastrar, terres que volia fossin devesa reial, i la caça.³⁷

El mes de febrer de 1491, Pere Brondo, ciutadà, establia a Antenor Dameto un corral i cases antigues esbucades, en el rafal dit el camp d'En Francolí, al Pla de Catí, alou i domini directe del Bisbe de Mallorca, a cens de 2 quarteres de blat.³⁸

El mes de setembre de 1477, davant Gabriel de Verí, doctor en lleis, batle de la porció temporal del Bisbe de Mallorca, se seguia una causa per raó dels aniversaris de la Seu que rebien cada any 3 lliures i 4 sous sobre un rafal

³⁷ ARM LR 21 f. 26.

³⁸ ARM P-163 f. 278 v.

situat en el camí de Sant Jordi, abandonat des del temps de la passada mortalitat.³⁹

Per poder pagar algunes quantitats de moneda, Felip des Portell, ciutadà, l'any 1471, va establir a Gaspar Genovard un gran rafal que antigament eren diversos rafals, situats al Pla de Sant Jordi, un dels quals és al Coll d'En Rabassa, a cens anual de 16 lliures; confronten amb el camí que va a Montuiri, Porreres i Castellitx, garriga i pinar d'Alvar Unís, donzell, garrigues i rafal de Gregori Joan al camí de l'Alanjassa. Anys més tard, el 1483, Felip des Portell va vendre a Alvar Unís aquest gran rafal per preu de 200 lliures.⁴⁰

Andreu Riera i muller Esclarmonda, el mes de juny de 1432, varen vendre a Lluís Humbert un camp situat en el terme de Ciutat, al Pla de Catí, per preu de 34 lliures; confronta amb torrent, terres de Pere Humbert, les de Guillem Massagay i possessió de dit Riera.⁴¹

En un document referent a l'abat de la Real corresponent a l'any 1337, s'anomena una alqueria situada en el Prat de Catí, comprada a Francesc Cavaller, batle de la porció que fou del comte d'Empúries.⁴²

El mes d'octubre de 1340, Ferrer Puig, habitador en el pla de Catí, va vendre per 100 sous al seu fill Arnau, prevere, aquells guarets aptes per sembrar, a l'alqueria adquirida temporalment a Antoni Llorenç i havia de fer 15 quarteres de blats censals; és alou i domini directe de Jaume Granada.⁴³

Dia 7 d'agost de 1512, Joan Sunyer llogava per temps de 7 anys a Magdalena, viuda de Francesc Morell, ciutadà, i Jaume Verger, les pastures de 7 rafals situats al Pla de Sant Jordi, per preu de 130 lliures anuals, 3 dotzenes de formatges del mes de març, 4 anyells: dos per Pasqua i dos per Carnestoltes, i un porc. Se cita el rafal d'En Piris i el rafal de NHoms. Hi ha alguns bous d'arada i someres. No hi podran tenir més de 200 cabres d'altres persones, però pròpies totes les que vulguin.⁴⁴

L'any 1574, Joan Riera, mercader, llogava durant 3 anys a Miquel i Joan Mir, 5 quarterades de terra i una sínia al Pla de Sant Jordi, al lloc de Catí, amb 425 somades de fems; per preu de 40 lliures cada any; sembraran 4 barcelles de lli i conraran les magranes i figueres.

Dia 25 d'agost de 1581, Antoni Roig, mercader, llogava a Miquel Binimelis, durant 7 anys, un rafal situat al camí de l'Aranjassa, a raó de 80 lliures cada any. Cultivarà l'hort, sembrarà 2 barcelles de lli; donarà 8 dotzenes de magranes: 3 agredolces, 3 agreclar i 3 dolç albar; una somada de cebes, la collita de 8 dies de tàpares i 2 almuds de nous tendres per confitar. Li presta un rossi i 5 quarteres d'ordi, una arada, un jou i altres aparells.⁴⁵

39 ACM caixó 273 n.º 29.

40 ARM P-162 f. 39-41. P-163 f. 76 v.-78.

41 ARM P-161 f. 29.

42 Pau MORA-LORENZO ANDRINAL, *Diplomatari del monestir de Santa Maria de la Real de Mallorca* I Poblet 1982 pàg. 499 i 504.

43 ACM prot. Francesc Batle n.º 14.564 s. f.

44 ARM prot. Antoni Nadal N-25 f. 49 v.-51 v.

45 ARM prot. Pere Orlandis O-43 f. 38 v. i 120.

Son Axeló.

El mes d'octubre de 1344, Luquí de Terrades va vendre a Bartomeu Geronès, Pere Net i Bernat Febrer, marmessors de Pere de Cossa que ho compren per l'Hospital de Santa Magdalena, 10 morabetins censals sobre una alqueria (Son Axeló) al Pla de Catí, alou del Bisbe de Mallorca, per preu de 95 lliures.⁴⁶

El mes de febrer de 1453, Pere Batle, hortolà del monestir de Santa Clara, feia donació entre vius a Francesc Axeló, cavaller, la meitat d'una possessió (l'altra meitat ja és seva), al Pla de Catí, porció reial. Deu anys abans dit Axeló havia comprat a Antoni Oliver l'altra meitat de la possessió, per 75 lliures; la part on hi ha la vinya és alou del Bisbe de Mallorca; la part on hi ha les cases és alou de l'Ardiaca de Barcelona; altra part és alou reial. Confronta tota l'alqueria amb el camí que de Ciutat va a Montuiri, alqueria d'En Torner i possessió de Pere Ferrer dita alqueria Rotja.⁴⁷

El mes d'agost de 1563, Jaume Axeló, donzell, tenia Son Axeló per herència del seu pare Francesc; aquest la tenia de Gaspar Axeló (1521) i aquest per successió de Francesc Axeló, secretari reial, que l'havia comprada (1443) a Antoni Oliver.⁴⁸

Alqueria Rotja. Pontiró.

Durant el segle XVI l'alqueria Rotja era d'Antoni Ferrer, confrontant amb Son Pontiró que era del notari Mateu Moranta.⁴⁹ A més, dit Ferrer tenia altres trossos de terra, un anomenat el Pinaret i altre dit la Talaia.

L'alqueria dels Unís o Nunis.

Pere Forns i muller Joaneta, el mes de gener de 1461, varen vendre a Pere Unís, donzell, 8 sous censals, l'alou i domini directe d'un rafal situat al Pla de Catí de Sant Jordi, per preu de 10 lliures.⁵⁰ Cent anys després, el mes de maig de 1564, Agustí Nunis de Sant Joan, donzell, i Joanot Perelló, vengren un censal al comú de preveres de Santa Creu per preu de 208 lliures i 15 sous sobre l'alou que dit Nunis té en dit rafal, contigu a l'alqueria major tenguda per ell i Joanot Nunis de Sant Joan; ho tenen d'Àlvar Nunis i aquest de Pere Nunis que ho adquirí del sobredit Pere Forns.⁵¹ El mateix mes i any,

⁴⁶ ARM P-160 f. 130.

⁴⁷ ARM Arxiu Torrella ar. 6 fardell 65 n.º 13; fardell 61 llibre 3 f. 109.

⁴⁸ ARM P-244 f. 186.

⁴⁹ Lorenzo PÉREZ, *Las Visitas Pastorales de Don Diego de Arnedo a la Diócesis de Mallorca (1562-1572)*. Palma 1963. ARM P-244 f. 8.

⁵⁰ ARM prot. Rafel Parera P-305 f. 20.

⁵¹ ARM prot. Jeroni Vallori V-435 f. 13-15 v.

el magnífic Agustí Nunis de Sant Joan capbrevà aquest rafal, més una gran peça de terra, part cultivada, part garriga.⁵²

El mes de març de 1582, Jeroni Palau, mercader i muller Caterina, varen vendre a Pere Mesquida, paraire, un tros de terra que era alou de Jordi Nunis de Sant Joan, per preu de 190 lliures; és del dot de dita Caterina que ho té del seu primer marit Pere Sagrera, picapedrer. Confronta amb el camí de l'Aranjassa i amb el Botxar.⁵³

Dia 9 de desembre de 1570, Jordi Nunis de Sant Joan, donzell, llogava per un any a Guillem Garcia el traç de llenya de les seves possessions de Sant Jordi amb aquests pactes; li lloga el traç amb 3 ases amb els quals podrà tragar llenya de pi grossa o menuda, dos viatges cada dia. Li donarà 140 lliures a l'any per mesades. L'any següent el mateix senyor llogava a Jaume Fiverí l'hort i sínia de Sant Jordi per 50 lliures anuals. D'altra banda Rafel Perdiguera reconeixia deure al dit senyor 110 lliures, preu de les pastures de les possessions de Sant Jordi, corresponent a un any.⁵⁴

Cavalleria de les Arnaldes. Son Gual.

El mes de juliol de 1314, el bisbe Ponç de Barcelona va fer donació al seu batle de Mallorca, Maimó Peris, l'alqueria de les Arnaldes i altres diversos béns, amb la condició que havia de tenir en nom seu un cavall armat. Va heretar la cavalleria Joan de Conilleres, d'aquest passà a Felip de Pacs i després a la seva viuda Francesca.⁵⁵

L'any 1589, tenia les Arnaldes, en el Pla de Sant ordi, la senyora Beatriu, viuda de Joanot Fuster. Va esser de la família Fuster fins el 1728 que passà a Antoni Sales. El 1705, hi hagué un procés entre Joan Fuster i Sales contra Antoni Gual i Despuig sobre la tasca de Son Gual que dit Fuster pretenia a favor de la seva cavalleria de les Arnaldes, ja que Son Gual era subjecte de la cavalleria. El 1810, Antoni Cotoner, marquès d'Ariany, també tenia un procés per la finca Xorrigo.⁵⁶

La família Gual tenia Son Gual des de l'any 1479. També era d'aquesta família Son Jordi. L'any 1531, Pere Gual, ciutadà, llogava a Joan Montblanc la meitat de la seva possessió, durant 7 anys, per preu de 108 lliures i 10 quarteres de blat cada any i altres 38 quarteres de blat. Hi ha 500 ovelles, 200 cabres i algunes someres, egües i vaques; també una vinya. Podrà fer carbó.⁵⁷

⁵² ARM P-244 f. 309.

⁵³ ARM prot. Miquel Prats P-583 f. 23 v.-29.

⁵⁴ ARM prot. Pere Orlandis O-42 f. 148; O-43 f. 7 v. i 19.

⁵⁵ Juan Bta. ENSENYAT, *Historia de la Baronía de los señores Obispos de Barcelona en Mallorca I Palma* 1919 pàg. 105, 115, 255-57.

⁵⁶ ARM Arxiu Torrella ar. 2 fardell 36 plec 3 i 4.

⁵⁷ ARM prot. Ramon Llull LL 119 f. 4 v.

La Soledat.

Aquesta barriada abans eren terres i horts del Pla de Catí. Consta a la súplica que presentava a la Cúria eclesiàstica, dia 19 d'octubre de 1581, el notari Jordi Sitges, dient: "Vehent Jordi Sitges, notari, per tenir certes terres y orths en lo Pla de Catí, fora dels murs de la present Ciutat, que en tot lo dit pla no'y troba iglésia o capella en la qual los diumenges y festes se diga missa, mogut de fervor de devoció principià una iglésia sumptuosa en la qual fins lo dia de vuy ha gastat circa sinc cents scuts sens esser stat ajudat de algú dels circumvisins y perquè millor y més fàcilment pogués arribar al fi desta desitjada obra ha obtesa de Sa Sanctedat certa indulgència...". Continua dient que té per titular Nostra Senyora de la Soledat, que és sufragània de la parroquial de Sant Miquel, i demana que s'acabin les obres.⁵⁸

Vinyes.

El 1352, Domingo Bertran tenia una vinya en nom del Bisbe de Mallorca, a cens de 56 sous; confrontava amb les possessions de Guillem Miró, la de Francesc Costa, cavaller, via pública, torrent i possessió d'Arnau Massó.⁵⁹

El mes de febrer de 1495, Mateu Gelabert, mercader, sa mare Aldonça, sa dona Joana i Joan Fullet, mercader, varen vendre a Joan Pont, ciutadà, una vinya situada en el terme de Catí, juntament amb: dues bótes congrenyades, una de 16 somades i l'altra de 12 somades, dos cups petits, 3 cubells, 2 bótes de mena, i un cup vell desfet. La vinya per preu de 150 lliures, i la vaixella per 100 lliures.⁶⁰

El 1539, Bartomeu Roig, prevere, va establir en emfiteusi a Jaume Pujol d'Algaida, una vinya situada al Pla de Catí, a cens de 48 sous; confronta amb la vinya de Joan Camps que primer fou d'Agustí Sant Joan, camp dit la Torrassa del senyor Vivot. Dos anys després dit Pujol va vendre els seus drets d'aquesta vinya a Pere Joan Vivot, donzell, per preu de 3 lliures i 12 sous.⁶¹

Diversos.

El mes de juny de 1343, el rei Pere, tot just apoderat de Mallorca, manava als procuradors reials pagassin les despeses de fortificació que havia manat fer el rei Jaume III per impedir el desembarc de les tropes de dit rei Pere, a la Palomera, Andratx, Santa Ponça, la Porrassa i des del Coll d'En Rebassa fins el Prat de Catí.⁶²

⁵⁸ ADM Comuns 1573-88 f. 258.

⁵⁹ ARM P-229 f. 13 v.

⁶⁰ ARM P-163 f. 346.

⁶¹ ARM P-166 f. 28 i 161 v.

⁶² Juan VICH-Juan MUNTANER, o. c. pàg. 197.

En la venda d'unes terres anomenades les Roquetes (1462) se cita el camí reial pel qual se va a l'Aranjassa. En una altra venda d'un camp situat a les Roquetes (1481), al Portitxol, se cita el camí reial que va des de Ciutat al Pla de Sant Jordi.⁶³

Devers el 1526, Antoni Ferrer del Pla de Sant Jordi, exposava al lloctinent general de Mallorca els danys que li feren en la seva possessió el temps de la Germania; entre blat, civada, ordi, bestiar, vi, robes i diversos objectes, la suma de la valoració dels danys puja a 2.539 lliures i 8 sous. En la petició fa constar que va servir amb dos cavalls en el reial exèrcit.⁶⁴

Delictes i malifetes.

Dia 9 de novembre de 1393, el rei Joan concedia remissió de penes a Pere Font i Bernat Nivorra del Pla de Sant Jordi, culpats de la mort de Guillem Coll.⁶⁵ Aquesta mort fou venjada, perquè dia 3 d'abril de 1402, el rei Martí escrivia al governador de Mallorca dient: "Havem entès, en Guillem Coll, Bartomeu Coll e Francesch Coll, frares, en Guillem Bastart cunyat lur e lo bort Coll fill del dit Guillem Coll, no tements Déu ne la correcció reyal, iníquament e malvada e ab pensa deliberada han mort en Pere Font olim habitador en lo Pla de Sant Jordi de aqueix Regne, lo qual segons se diu, era ab sagrament e homenatge ab los dessús nomenats. E tals coses de ten mal eximpli, si veres són, no degen passar sens punició, a vós dehim e manam sots incurrimment de nostra ira e indignació, que de las ditas cosas ab subirana diligència vos informets e si atrobarets lo dessús dit contenir veritat los dits malfaytors ensemps ab tots lurs béns a mans vostres prengats e contra aquells e béns lurs en tal manera procehiscats, justícia mijançant, que a ells sia càstich e a altres semblants coses volents assejar sia terror".⁶⁶

Dos anys després, el mateix rei Martí escrivia al veguer de la part forana de Mallorca dient que volia veure el procés fet contra Pere Ferragut, fill de Bernat, del Pla de Sant Jordi, acusat de la mort perpetrada en la persona de Berenguer Malferit.⁶⁷

El mes de setembre de 1412, la Procuració reial mallorquina pagava les despeses de l'execució de "tres hòmens lo hun dels quals havia nom Pere Ferragut del Pla de Sant Jordi, delat e convensut de la mort perpetrada en persona d'en Galceran Malferit de Scorcha, e l'altre appellat Pere Moscatell catiu a certs anys d'en Anthoni de Puigdorfila, donzell, delat e convensut de furt de hun sach de forment de la Quartera de la Ciutat de Mallorques. E l'altre appellat Jordi de nació de tartres catiu d'en Barthomeu Coll, habitador del dit Pla de Sant Jordi, delat e convensut que ab lo dit Pere Ferragut havien furtat bestiar; que los dits Pere Ferragut e Pere Moscatell fossen penjats, ço és, lo

⁶³ ARM P-162 f. 147. P-164 f. 122 v. i 126 v.

⁶⁴ ARM AH 1.464 s. f.

⁶⁵ ARM LR 42 f. 59.

⁶⁶ ACA reg. 2.266 f. 85 v. i 97.

⁶⁷ ACA reg. 2.267 f. 124.

dit Pere Moscatell en la plaça de la dita Quartera, e lo dit Pere Ferragut en la plaça de Sant Anthoni de Pàdua. E lo dit Jordi que corregués la vila ab assots e que li fossin levades e toltes les orelles e que stigués al costell, la qual execució fo feta dissabte a XX del mes d'agost any M CCCC XII".⁶⁸

Dia 25 de juny de 1444, el rei Alfons escrivia a Joan Armadans i Nicolau Berard, doctors en lleis, sobre el fet de l'esclau de Martí Gual que juntament amb altres esclaus havien comès malefícis dins l'església de Sant Jordi i per això dit Gual com a amo de l'esclau ha hagut de pagar 100 lliures al governador.⁶⁹

L'any 1474, la Procuració reial pagava una lliura i 3 sous despeses en l'execució de Bartomeu Fonollar que juntament amb d'altres, de nit, entraren dins l'església de Sant Jordi del Pla, romperen la tancadura de la caixa de l'obra i robaren 7 lliures. La condemna fou: córrer amb assots, tallar-li les orelles, i després posat en galera.⁷⁰

⁶⁸ ARM RP 3.508 f. 77 v.

⁶⁹ ACA reg. 2.728 f. 68.

⁷⁰ ARM RP 3.589 f. 80 v.